

8. Звіт з діяльності Товариства «Просвіта» у Львові за час від 1. квітня 1923 до 23. грудня 1924. — Львів, 1924. — 19 с.
9. Звіт з діяльності Товариства «Просвіта» за час від 26. грудня 1927 р. до 31. грудня 1928 р. — Львів, 1929. — 80 с.
10. Зуляк І. С. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919—1939) / І. С. Зуляк. — Т. : Воля, 2005. — 946 с.
11. Ковба Ж. М. «Просвіта» — світло, знання, добро і воля українського народу / Ж. М. Ковба. — Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1993. — 128 с., іл.; Середяк А. Діяльність Товариства «Просвіта» в 1929—1939 рр. : нарис історії «Просвіти» / Р. Іванчук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. — Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. — С. 53—63; Герман О. М. Діяльність товариства «Просвіта» на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 / О. М. Герман. — Чернівці, 1995. — 24 с.; Савчук Б. П. Українські громадські організації в суспільному житті Галичини (остання третина XIX ст. — кінець 30-х років XX ст.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 / Б. П. Савчук. — Чернівці, 1999. — 32 с.
12. Малицька К. Книжка у диточому світі / К. Малицька // Бібліотечний Порадник. — 1925. — Ч. 2. — С. 41.
13. Назарук О. Будова незнищимого фундаменту (Про публичні бібліотеки) / О. Назарук // Ілюстрований календар Т-ва «Просвіта» з літературним збірником на переступний 1920. — Львів, 1919. — С. 140.
14. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі — ЦДАУ, м. Львів). — Ф. 348, оп. 1, спр. 155. — Арк. 9.
15. ЦДАУ, м. Львів. — Ф. 348, оп. 1, спр. 277. — Арк. 1—1 зв., 2—4, 5 зв., 7—9 зв., 10, 10 зв. — 13 зв.
16. ЦДАУ, м. Львів. — Ф. 348, оп. 1, спр. 494. — Арк. 8.
17. ЦДАУ, м. Львів. — Ф. 348, оп. 1, спр. 6386а. — Арк. 1—9 зв., 11—11 зв.
18. ЦДАУ, м. Львів. — Ф. 348, оп. 1, спр. 6450. — Арк. 46—47.

Олена Корольова

ГЕНЕЗИС ПЕРІОДИЧНИХ СПОРТИВНИХ ВИДАНЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Статтю присвячено історії виникнення та розвитку спортивної періодики на території України. З'ясовано політичні, соціально-економічні, культурні обставини, які обумовили появу друкованих спортивних видань на території України. Охарактеризовано специфіку їх

генезису від кінця XIX ст. до сучасності; особливу увагу приділено спортивним виданням, які з'явилися вже за роки незалежності України.

Ключові слова: спорт, спортивна періодика, спортивна газета, спеціалізований журнал про спорт.

Стаття посвячена історії виникнення і розвитку спортивної періодики на території України. Вияснені політичні, соціально-економічні, культурні обставини, які обумовили появу друкованих спортивних видань на території України. Охарактеризована специфіка їх генезису від кінця XIX в. до сучасності; особливу увагу приділено спортивним виданням, які з'явилися вже за роки незалежності України.

Ключевые слова: спорт, спортивная периодика, спортивная газета, специализированный журнал о спорте.

The article is devoted to the history of appearance and development of sports periodicals in Ukraine. Within this investigation researcher finds social-economic, cultural and political circumstances which caused the appearance of printed editions of sports in Ukraine; characterizes the specificity of the genesis the sport editions from the late XIX century to the present time, special attention is paid to the sports editions, which have appeared in the independent Ukraine.

Key words: sport, sports periodicals, sport edition, specialized magazine about sport.

Ставлення проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. Періодичні спортивні видання є важливим елементом української журналістики. Від часу їх виникнення наприкінці XIX ст. до сучасності вони пройшли складний шлях існування в різних умовах, які впливали на розвиток і трансформацію спортивних видань.

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю системного та комплексного опису генезису та розвитку періодичних спортивних видань на території України.

Об'єктом дослідження у публікації є періодичні спортивні видання, що розповсюджувалися на зазначеній території.

Предметом дослідження є генезис і основні етапи розвитку періодичних спортивних видань на українських землях.

Мета дослідження — з'ясувати особливості виникнення, існування та розвитку періодичних спортивних видань в Україні від часу їх появи до сучасності.

Реалізація поставленої мети у цій науковій статті передбачає розв'язання таких завдань:

- охарактеризувати суспільно-політичні, соціально-економічні, культурні обставини, які обумовили появу друкованих спортивних видань на території України;
- розкрити специфіку їх генезису від кінця XIX ст. до сьогодні.

Наукові результати. Виникнення перших спортивних видань на території України пов'язують насамперед із появою та популяризацією різних фізкультурних інституцій і спортивних товариств [2, с. 34]. Відлік суто українського спортивного руху, як правило, починають від 1894 р., коли у Львові було засноване тіловиховне товариство «Сокіл» на зразок чеського «Сокола», організованого 1862 р. Зауважимо, що в Західній та Східній Україні існували різні умови для появи періодичних спортивних видань. Це зумовлювалося тим, що Україна була розділена між Австро-Угорською та Російською імперіями. Однак уже наприкінці XIX ст. спорт був досить поширеним явищем на всій території України. Дослідник західноукраїнської спортивної періодики В. Ковпак відзначає, що більшість видань випускали спортивні товариства: «Одинадцять видань досліджуваного спрямування на теренах Галичини виходили під егідою двох впливових фізкультурних інституцій: саме завдяки «Соколові-Батьку» побачили світ п'ять часописів, а Українському Спортовому Союзу... шість пресових органів» [4, с. 4]. Він також вказує на те, що одна частина видань випускалися як самостійні, а інша — у вигляді друкованих додатків до інших видань, зокрема «Шляху Молоді» (додаток «Фізичне Виховання»), «Сокільських Вістей» (власний «Руханковий додаток»), «Поступу» («Руханково-Спортовий Вісник»), «Нової Хати» (додаток «Жінка і Спорт»), а найбільше — «Нового Часу»: його видавці надавали текстову площу для організації п'яти спортивних додатків — двох однойменних «Руханка і Спорт», «Спорт і Руханка», «Спорт» і «Ловецтво».

Загалом В. Ковпак нараховує 20 періодичних видань, які циркулювали територією Західної України: «Серед отриманих читацькою аудиторією галицьких спортивних пресодруків було 3 одноднівки, 4 місячники (при цьому місячник «Сокільські Вісти» протягом 1932 р. — першої половини 1934 р. виходив раз на два місяці), 5 двотижневиків, 5 тижневиків (з них «Спортові Вісти» і «Готові» протя-

гом незначного часу виходили двічі на місяць), а також три видання іншої регулярності (неритмічного виходу «Ловецтво» та ін.)» [4, с. 5].

Дещо інша ситуація склалася на території України, яка входила до складу Російської імперії. У другій половині XIX ст. в країні зароджується спортивний рух, зумовлений соціально-економічними, політичними, військовими та культурними особливостями її розвитку. Певним чином на це вплинула просвітницька діяльність педагогів, лікарів, багатьох ентузіастів спорту, а також розвиток науки про фізичне виховання [3, с. 59]. Поширенню ідей спорту сприяли перші спортивні журнали, зокрема «Еженедельник для охотников до лошадей» (з 1823 р.). Від 1842 р. у Москві почав видаватися журнал «Коневодство и конный спорт», від 1859 р. у Петербурзі — «Шахматный листок». Згодом почали виходити «Охотник» (з 1887 р.), «Циклист» (з 1895 р.), «Спорт» (з 1900 р.). Наприкінці XIX ст. спортивні видання з'явилися й у великих містах — Києві, Одесі. Найбільш відомими були журнали «Самокат» (з 1894 р.), «Российский спорт» (з 1909 р.), «Геркулес» (з 1912 р.). У Російській імперії до Жовтневої революції 1917 р. у різні часи видавалося понад 100 спортивних газет і журналів, але більшість з них виходили незначними накладками один-два роки, невелика кількість — до п'яти років [6, с. 8].

Із створенням СРСР та входженням України до складу нової країни докорінно змінилася ситуація у сфері засобів масової інформації. Радянська влада завжди використовувала ЗМІ як потужний інструмент політичної пропаганди, і спортивна періодика не була винятком. Насамперед спорт розглядався радянською владою як важливий елемент комуністичного виховання, а спортивна періодика — як засіб його популяризації.

Перші радянські періодичні видання з фізичної культури і спорту на території України з'явилися у 20-ті рр.: «Вісник фізичної культури» (1922—1928) у Харкові та «Червоний спорт» (1922—1923) у Києві. Газета «Червоний спорт» із часом була перейменована на «Советский спорт» та стала всесоюзним виданням. 1922 р. у Києві почав виходити республіканський спортивний журнал «Старт», а від 1934 р. також у Києві українською мовою побачило світ республіканське видання «Спортивна газета». Загалом до початку 80-х рр. у Радянському Союзі існувало вже 20 спортивних журналів науково-

теоретичного, суспільно-політичного, методичного, інформаційного характеру, 11 з яких мали всесоюзне значення та видавалися у Москві, а саме: «Физкультура и спорт» (з 1922 р.), «Теория и практика физической культуры» (з 1925 р.), «Спортивные игры» (з 1955 р.), «Легкая атлетика» (з 1955 р.), «Спорт в СССР» (додаток до журналу «Советский Союз»; з 1963 р.), «Спорт за границей» (з 1960 р.), «Физическая культура в школе» (з 1958 р.), «Шахматы в СССР» (з 1921 р.), «Шахматный бюллетень» (з 1955 р.), шахово-шашковий тижневик «64» (з 1968 р.). Від 1960 р. почав виходити щотижневий додаток до газети «Советский спорт» — «Футбол—хоккей», який згодом був перейменований на «Футбол» та став найпопулярнішим спеціалізованим спортивним журналом на території усього Радянського Союзу [1, с. 548].

Початок незалежності для України позначений і появою незалежної преси. Демократизація суспільства та перехід до ринкової економіки спричинили комерціалізацію як самого спорту, так і спортивної періодики. Більшість пропагандистських видань Радянського Союзу, які отримували дотації з державного бюджету та не могли існувати в умовах ринкової конкуренції, зникли. Натомість ринок преси відреагував на потреби суспільства, і за роки незалежності Україна отримала власний самостійний медіаринок спортивної періодики. Зазначимо, що окремі видання, наприклад «Советский спорт», втратили українського читача, проте досі існують у Російській Федерації. На сьогодні в Україні поширені нові видання, засновані вже в роки незалежності.

1991 р. журналістами, що полишили «Советский спорт», була заснована газета «Спорт-Экспресс», яка поширювалася на території України. Згодом відкрили її українську редакцію в Києві. Зараз «Спорт-Экспрес» має українського видавця та друкується на восьми сторінках у Києві та Запоріжжі із періодичністю п'ять днів на тиждень.

На базі видавництва «Киевские ведомости» 1995 р. була заснована всеукраїнська газета «Команда», яка спочатку виходила тричі на тиждень на восьми сторінках. Згодом видання почало виходити п'ять днів на тиждень. На сьогодні «Команда» є одним із найбільших спортивних видань України.

2000 р. у Донецьку побачила світ ще одна спортивна газета «Спорт-Арена», яка нині розповсюджується майже по всій території

України, крім Київщини та Західної України, із періодичністю виходу двічі на тиждень та обсягом 12 сторінок.

2002 р. в Харкові була заснована спортивна газета «Гол», присвячена суто футболу. Газета видається раз на тиждень, обсягом 16 сторінок та розповсюджується по всій території України.

За роки незалежності в Україні з'явилося також декілька спеціалізованих спортивних журналів, які здебільшого орієнтуються на окремий вид спорту.

Журнал «Футбол» — безумовний лідер ринку спеціалізованих спортивних видань України. Звісно, це пояснюється насамперед тотальною популярністю саме цього виду спорту серед масового читача. На думку російського історика спорту С. Толстого, футбол мав найбільшу симпатію радянської влади як неелітарний вид спорту для робітничого населення, що й пояснює підтримку футболу державним апаратом, його популяризацію серед населення як улюбленого виду спорту усіх чоловіків, яку ми й отримали у спадок від Радянського Союзу. «Публікації мали пропагандистський характер, оскільки головне завдання того часу полягало в тому, щоб внести поняття «класовість» у всі суспільні рухи та соціальні процеси, не стали винятками навіть фізкультура і спорт. Останні спочатку розглядалися ще й як спосіб, «канал» впливу влади на суспільство. І самі автори праць не стільки підкреслювали важливість фізкультури і спорту у підтримці фізичного здоров'я населення, скільки прагнули довести переваги радянської фізкультури і спорту над буржуазною» [5, с. 4]. Немає жодних сумнівів, що популяризація футболу як одного з найголовніших видів спорту в країні забезпечила журналу «Футбол» величезну аудиторію. На сучасному етапі журнал «Футбол» є найвідомішим спортивним журналом в Україні. На відміну від російського варіанта, що зберіг періодичність класичного спортивного тижневика, український «Футбол» миттєво зреагував на поширення вітчизняного медіаринку і від 2007 р. почав виходити двічі на тиждень — у понеділок та четвер. Видавництво має редакцію у Києві та належить українським видавцям. Обсяг журналу, як правило, становить 36 сторінок. До нього також видаються додатки: від 2006 р. — «Великі клуби», від 2009 р. — «Великі збірні».

Окрім «Футболу», український ринок спортивних журналів має видання, спрямоване на висвітлення подій з іншого популярного виду

спорту в Україні — боксу. Український журнал «Ринг» (видається з квітня 2002 р. російською мовою) також створено за взірцем авторитетного світового видання «The Ring», що видається у США від 1922 р. та вважається лідером серед «боксерських» видань у світі. Проте порівняно з американським варіантом український «Ринг» поки що, на жаль, не має великого успіху навіть в Україні. Варто зазначити, що «Ринг» — єдиний спеціалізований журнал України про бокс, але навіть за відсутності прямих конкурентів часопис видається лише раз на місяць. Це зумовлено насамперед тим, що основна частина аудиторії, яка цікавиться спортом, усе ж таки обирає футбол.

2002 р. ринок спортивних видань України поповнився ще декількома проєктами, серед яких варто вирізнити журнали «Теніс» та «Мій спорт». Журнал «Теніс» виник у досить складних умовах, адже цей вид спорту не користується серед населення України такою популярністю, як бокс, не кажучи вже про футбол. 2009 р. під егідою Українського тенісного клубу почав видаватися журнал «Tennis Club». Саме він і зайняв позицію національного місячника, присвяченого тенісу. Видання має досить великий обсяг (88 с.) та видається раз на місяць.

Приклад журналу «Tennis Club» не поодинокий в Україні. Загалом, випуск власних видань державними чи приватними спортивними організаціями є важливим елементом розвитку сучасної української спортивної періодики. Проте ці видання спрямовані радше не на отримання матеріального зиску від розповсюдження продукції, а на підтримання позитивного іміджу тієї чи іншої установи або клубу, які є спонсорами видання. Саме тому важко оцінювати об'єктивність опублікованих у них матеріалів. Найпопулярнішими серед таких видань є, наприклад, клубні журнали ФК «Динамо» (Київ) (видається з 2001 р.) або ФК «Шахтар» (Донецьк) (видається з 2007 р.)

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у статті ми розглянули генезис і основні етапи розвитку спортивних періодичних видань на території України. Щоб сформувати цілісне та повне уявлення про спортивну періодику, яка розповсюджувалася на території України в різні роки, ми торкнулися історії виникнення спортивних видань, їх розвитку від початку виходу до сучасності.

Окрему увагу приділено виданням, які з'явилися уже в період незалежності України, зокрема спеціалізованим спортивним журналам. Зазначимо, що дослідження генезису та розвитку періодичних спортивних видань є досить новою темою для сучасної української журналістики, що зумовлює перспективу подальших розвідок.

1. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. — М., 1978. — Т. 27. — 624 с.
2. Вацеба О. М. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / Оксана Вацеба. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. — 232 с.
3. Голощапов Б. Р. История физической культуры и спорта : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Б. Р. Голощапов. — М. : Издательский центр «Академия», 2001. — 312 с.
4. Ковпак В. О. Українська спортивна періодика Галичини 20—30-х рр. ХХ ст. : історико-функціональний аспект і проблемно-тематичні домінанти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Ковпак Вадим Олегович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т журналістики. — К., 2007. — 20 с.
5. Толстой С. С. Власть и массовый спорт в СССР : на примере истории советского футбола в 1930—1950-е годы : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / Станислав Сергеевич Толстой ; Рос. гос. ун-т туризма и сервиса. — М., 2009. — 28 с.
6. Чистяков А. Л. Возникновение и пути становления спортивных обществ и клубов в Российской империи (Социально-педагогический аспект) : автореф. дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.04 / Артур Леонидович Чистяков ; Моск. гос. акад. физ. культуры. — Малаховка, 1999. — 22 с.

Надія Кулеша

«ЩИРЕ СЛОВО» (1919—1920 рр.) З ВЛАДИВОСТОКА — УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА НА ЗЕЛЕНОМУ КЛИНІ

У статті розглянуто тематичне наповнення та умови функціонування однієї з перших українських газет на Далекому Сході у 1919—1920 рр.

Ключові слова: *Далекий Схід, Владивосток, щоденна газета, українство, українська школа, українське військо, українські товариства.*

В статье рассмотрены тематическое наполнение и условия функционирования одной из первых украинских газет на Дальнем Востоке в 1919—1920 гг.